

ביאור ובירור בג' אבעיות שבגמ' פסחים ד'

לבדוק אין הכוונה שרק על המשכיר ולא על השוכר ולא הסתפקו בגמ' בזה שבודאי על השוכר לבדוק שכל שבפסח שלו הבית לגור בו חייב בבדיקת חמץ רק שנסתפקו שמא המשכיר שנתחייב שעה אחת מיד בכניסת ליל י"ד לבדוק לא פקע מיניה חיובא וחייב לבדוק גם אחר שהשכיר. ולפי זה מובן מה שהכריח לרש"י לפרש שהמשכיר בית בי"ד היינו בי"ד שחרית שאם נאמר שי"ד היינו בליל י"ד א"כ נמצא שכבר בליל י"ד נתחייב המשכיר גם בהשכירו בלילה איך יתכן מה שהסיקו שהמשכיר בית בי"ד אם משמסר לו המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק ואיך יתכן שישכיר בי"ד וימסור המפתח לפני שחל ארבעה עשר ולכן פירש רש"י המשכיר בי"ד היינו בי"ד וחל ארבעה עשר אחר שמסר המפתח היינו י"ד שחרית חל אחר שמסר המפתח אכן הר"ן שם פירש המשכיר בית לחבירו בי"ד "היינו לצורך י"ד", ולפי"ז יש לפרש חל י"ד היינו ליל י"ד ולדעת רש"י צריך לומר שלעולם אין המשכיר מתחייב רק בעבר כל הלילה אבל כל שהשכיר באמצע לילה פטור המשכיר ואף שהחיוב מתחיל מתחילת הלילה מ"מ כל שהשכיר לשוכר ושייך שיתחייב השוכר בליל י"ד פקע חיובו של המשכיר אבל כל שהשכיר בשחרית כיון שבלילה שהוא תחלת החיוב לא היה מי שיתחייב לא פקע חיוב המשכיר ואף שמתחיל החיוב מיד מתחילת הלילה נראה שאינו אלא משום זריזים מקדימין למצוות אבל מעיקר המצוה לא ביטל המצוה כל שבדק בליל י"ד אפילו כשבדק בסוף הלילה ולכן כל שהשוכר נתחייב נפטר המשכיר, עוד יש לומר

א. בגמ' פסחים ד' א' "בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחבירו בי"ד על מי לבדוק על המשכיר לבדוק דחמירא ידיה הוא נוחל עליו חיוב בדיקה שעה אחת קודם שהשכירה, תוס' או דילמא על השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה קאי נואף שכבר נתחייב המשכיר שעה אחת מ"מ כשמשכירה נתחייב השוכר ופקע חיובו של משכיר כן נראה לפרש] ת"ש המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות מזוזה [הרי שאע"פ שחל חיוב קודם שהשכירה על השוכר לעשות מזוזה, תוס'] אמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר [כלומר אפילו לא היה משכירה היה יכול לפטור ממזוזה שלא היה דר ומשתמש בבית אבל גבי חמץ אילו לא היה משכיר היה צריך לבדוק (תוס') ולכן לא פקע חיוב המשכיר גם בשהשכירה לאחר, כן נראה להוסיף] ומסקנת הגמ' המשכיר בית לחבירו אם עד שלא מסר לו המפתחות חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק ואם משמסר לו המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק ע"כ.

ב. ויש לעיין לפי"ז איך יתפרש מה שאמרו שם בגמ' "בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר [שחרית, רש"י] חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק [מי מחזקינן להאי משכיר דודאי בדקו אמש כמצוות חכמים או לא] וכו'" והשתא לפי מה שהעלו בגמ' שהבאנו באות א' שעל המשכיר לבדוק א"כ מנ"מ אם חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק גם אם אין חזקתו בדוק פטור השוכר שהרי על המשכיר לבדוק ונראה מזה שמה שאמרו שעל המשכיר

בי"ד גם בהשכירו סתם כך הדין שיש בזה משום מקח טעות אלא שא"כ קשה על הגמרא עצמה למה לא נסתפקו בהשכירו בי"ד סתם אם היה מקח טעות ואם נתרץ שהגמ' בא לומר חידוש שאף בהתנה בפירוש שהבית בחזקת בדוק אינו מקח טעות ולא רק בהשכיר סתם בי"ד שרק בחזקת בדוק ולא בפירוש שא"כ מהיכן למדו התוס' דאיירי בהשכיר בי"ד הרי יתכן שאיירי בהשכירו בי"ד ומ"מ הזכירו בהשכיר בחזקת בדוק לרבותא שאפילו באופן כזה אינו מקח טעות ויתכן שזה מה שכתבו התוס' שבהשכירו בי"ד כוונתם לומר שהתנה בפירוש שהבית בדוק וממילא מדובר בי"ד וכש"כ בי"ד.

ד. אמנם בר"ן שם בד"ה המשכיר הביא שכתבו התוס' דבי"ג איירי דאי בי"ד הא אסיקנא דעל המשכיר לבדוק ובחידושי אנשי שם פירש שאם בי"ד אין כאן מקח טעות שהרי אין על השוכר לבדוק וכן נראה מהר"ן עצמו שמסיק ואני אומר וכו' די"ד אסקינן כו' ודקא קשיא להו הא מסקינן לעיל דעל המשכיר לבדוק לא קשיא דלעיל שקלינן וטרינן מצות ביעור אמאן תרמיה ומסקינן דעל המשכיר רמיא והכא בעי אי אמר משכיר לא בעינא למיעבד מצוה אי נמי דליתא למשכיר במתא ושוכר לא סגי ליה בלא ביעור דהא אמרינן לעיל וחמצו של נכרי עושה לו מחיצה גבוה י' וכו' עכ"ל ובדעת התוס' נראה לומר שסברי שאין ראייה מחמצו של נכרי שעושה לו מחיצה שחייב השוכר שאפשר שרק בחמץ הנראה לעינים אמרו שחייב לעשות מחיצה אבל אין חיוב לבדוק משום כך וכל שאין החמץ ידוע ונראה לא גרע ממחיצה ואין לחוש שמא יבא לאכול זולת כשיש חיוב בדיקה וכל שהשוכר לא נתחייב מכיון שיש אחר שנתחייב אינו חייב לבדוק משום חשש

שמה שהכריח לרש"י לפרש שהשכירו שחרית שאם השכירו בלילה אין ספק שאין חזקתו בדוק כיון שלא עבר הזמן ויכול עדיין לקיים המצוה אין חזקה שקיים המצוה מיד עם תחילת חיובו ואף שוריוזים מקדימים למצוה ובודקין מתחילת הלילה מ"מ אין הכל חברים לקיים מצוה בזריזות וכן נראה מלשון רש"י ד' ב' ד"ה "הכל חברים אצל בדיקה ואפילו עם הארץ ובדבר שהוא מוחזק חבר מחזיקינן ליה שלא עבר זמנו עד שעשאוהו, הרי שכתב שהחזקה שעשה המצוה לפני שעבר הזמן.

ועוד אמרו שם בגמ' ד' ב' איבעיא להו המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק מהו מי הוה מקח טעות או לא ת"ש דאמר. אביי לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא ובודקו דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בגופיה אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא ובודקו דניחא ליה לאינש למיעביד מצוה בממונא נוהאי דקהדר ביה משום מילתא אחריתא דאשכח ביתא אחריתא דשפירא מיניה].

ג. ובתוס' שם ד"ה המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק נראה לרשב"א דבי"ג איירי דבארבעה עשר על המשכיר לבדוק עכ"ל ויש לפרש שכך הוכיחו שאם מדובר בארבעה עשר וא"כ על המשכיר לבדוק והשוכר פטור וא"כ אין כאן מקח טעות שאף שנתגלה שלא בדק המשכיר מ"מ השוכר פטור ומה מקח טעות יש בזה לכן מוכרחין לפרש שהשכירו בי"ג ואז אם נודע שלא בדק המשכיר חייב השוכר ולכן יש בזה משום מקח טעות, אכן לפי"ז קשה מה שהקשינו באות ב', לכן נראה שכוונת התוס' להוכיח שמדובר בי"ג שאם מדובר בי"ד למה העמידו השאלה כשהשכירו בחזקת בדוק הרי אם השכירו

דניחא לאיניש למיעבד מצוה בממונו וכתב על זה הנמוק"י וז"ל ותמיהני על פסק זה דבהדיא אמרינן סוף אלו מציאות מצא תפילין שם דמיהן ומניחם ואם לא ששם דמיהן וקנאם לא היו מתירין אותו להניחם כשאר גוף אבידה שאסור להשתמש בה ולא התירו משום מצוה גבי ס"ת גבי אין השואל רשאי להשאיל דאמרינן סד"א דניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה קמ"ל ואילו היה לרבותי שום ראייה הייתי דוחק עצמו ליישב זה אבל עכשיו תמהתי עכ"ל] אך הר"ן פ"ק דפסחים כתב שאינו מנכה לו משכירתו והקשה ד"מ ס' תל"ז מה יענה מטלית [נראה לענ"ד שכוונת הדרכי משה לא שהקשה מטלית שהרי אדרבה שם בסימן י"ד ס"ד נפסק שמותר ליטול טלית ותפילין של חברו שלא מדעתו וכרבותיו של הריטב"א ורק בספרים אסור ללמוד משום דחיישינן שמא יקרע אותם בלימודו רק שקשה להדרכי משה למה אסור ללמוד בספרים אף שיקרע מ"מ הרי ניחא לאיניש למיעבד מצוה בממונו וכן לשון הדרכי משה בסימן תלו "ובה" ציצית משמע כדעת המ"מ [דחזור ומנכה לו הפסדו] דלא אמרינן דניחא ליה למיעבד מצוה היכא דחסריה ממנויה] עכ"ל. וכו' ואמנם אחר שזכינו לס' אסיפת זקנים שלא היה ספר זה לקדמונים מצאנו להריטב"א תירוצ נכון דס"ת טלית ותפילין שהם עשויים למצוות והבעלים עצמו עושים בו מצוה יצא שכרו בהפסדו אם השואל יכלה ס"ת וטלית ותפילין שלו לא יוכל הוא ללמוד אח"כ נמצא יצא שכרו בהפסדו וזה לא שייך בשאר הפסד ממון וכו' עכ"ל החת"ס וכנראה שכוונתו למה שהביא שהשיט"מ ב"מ כ"ט ב' ד"ה סלקא דעתך ניחא ליה לאיניש דליחעבד מצוה בממוניה קמ"ל פירוש קמ"ל דבהא כיון דאיכא קפידא לקלקול הספר

שמא יבוא לאוכלו אכן מה שהקשינו באות ב' שאם כן שאין השוכר חייב בשכר בי"ד א"כ מאי נ"מ יש אם חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק הרי בכל אופן השוכר פטור ונראה לתרץ שהתוס' יפרשו שזה שנסתפקו במשכיר בי"ד אם חזקתו בדוק מדובר שהשכירו בליל י"ד ולא ב"ד שחרית כמו שפירש רש"י ולכן כל ששכר בלילה אם לא בדק המשכיר חייב השוכר אבל אם השכירו בי"ד שחרית פטור השוכר ולפי"ז מה שכתבו התוס' שהבעיא במשכיר בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק אם הוא מקח טעות מדובר במשכיר בי"ד לאו דוקא י"ג אלא הוא הדין בליל י"ד רק לא בי"ד שחרית שאז אין בעיא של מקח טעות שהרי השוכר פטור בכל אופן מאחר שהמשכיר נתחייב במצוה וכל שנתחייב המשכיר לא חל חיוב על השוכר.

ה. ובשו"ת חתם סופר אור"ח סימן ב' וז"ל: "והנה סתם בגמ' פסחים קאמר המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק אינו יכול לטעון מקח טעות במה שצריך לטרוח לבדוקו דניחא לאיניש למיעבד מצוה בטרחת גופיה ואפילו במקום שנותנים שכר על הבדיקה מ"מ ניחא ליה לאיניש דליעבד מצוה בממוניה וכתב ה"ה בשם הרמב"ן דחזור ומנכה לו הפסד משכירתו ואין כאן הפסד ממון רק מה שמקדים קצת משכירתו בתחילה קודם זמנו וכו' אבל להפסיד לגמרי לא כדמוכח בב"מ כט ב' גבי ס"ת ותפילין [השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר וכו' מהו דתימא ניחא ליה לאיניש דתיעבד מצוה בממוניה קמ"ל] ולמדו ממנו הפוסקים גם לטלית כמש"כ הנמוק"י פ' הספינה דף מ"ד ב' בדפי הרי"ף בסוגיא דצלוחית [ושם כתב הנמוק"י בשם רבותיו של הריטב"א שמותר ליטול טלית ותפילין של חברו שלא מדעתו

ז. והנה הראיה שאין אדם רוצה שיקיים אחר מצוה והוא יפסיד ממון שהביא הנמוק"י מהגמ' ב"מ שאין שואל ס"ת מותר להשאילו לאחר יש מקום לדחות ולומר שהנה הטעם למה אין השואל רשאי להשאיל אין הטעם שתולין שמקפיד אדם שלא ישתמש אדם בשלו שדבר זה לא יתכן שמאי איכפת ליה אם ישתמש שואל שני הרי תחת זה לא ישתמש הראשון באותו זמן ואם מדובר שהשני ישתמש נוסף על מה שמשתמש הראשון ונמצא שישתמש בבהמתו ביום ובלילה דבר זה פשוט שאסור וגם השואל הראשון אם ישתמש יותר מהזמן שרגילים להשתמש כגון שישתמש בבהמה השאולה בין ביום ובין בלילה מסתבר שהוא גולן וגם שוכר יתחייב באונסים וע"כ שמה שאסור לשואל ולשוכר להשאיל ולהשכיר היינו אפילו ששואל השני לא ישתמש יותר ממה שהיה משתמש הראשון וטעם האיסור הוא שיש חשש שיגנבנו השני ומהאי טעמא פסק הרמב"ם שבשאלת קרקע שאין חשש גניבה מותר לראשון להשאיל לשני ולפי זה סברה שגם לעשות מצוה אין להשואל להשאיל לשני שזה ודאי לא נחא לאיניש שיגנבו ממנו החפץ אף במקום מצוה וכל זה בשואל אסור לו להשאיל ס"ת לשואל אחר אבל אם בא אחד ליקח ס"ת של השני בזה אין מקום לומר שמקפיד הבעלים שמא יגנבו המשתמש שאם רוצה לגנוב לא יחות גם אם נאסור עליו להשתמש ובע"כ יזוה שמשתמש מכיר בעצמו שאינו גנב וממילא אין מקום לומר שהבעלים מקפידים שלא ישתמש בו ומה שאמרו בגמ' מהו דתימא שמותר לשואל להשאיל משום שניחא לאיניש למיעבד מצוה בממונו היינו שנאמר שניחא ליכנס לחשש גניבה משום ספק קיום מצוה קמ"ל שלא.

לא נחא ליה דיצא שכרו בהפסדו כי היום או מחר לא יהיה לו ספר ללמוד אבל במיד' דליכא חשש קלקול ודאי יכול לשאול שלא מדעת הבעלים למיעבד מצוה כגון אם מצא טלית או תפילין של חברו בבית הכנסת רשאי להניחן שם ולהחזירן למקומם ולא נחשב גולן כששאל שלא מדעת בעלים הריטב"א מרבו וכן כתב נמוק"י ב"ב עכ"ל.

ו. ונראה לענ"ד שמה שכתב החת"ס משמו שגם טלית וציצית אסור היינו אילו מתקלקלים הטלית והתפילין היה אסור מטעם שכתב הריטב"א אבל לפי האמת שאינם מתקלקלים הטלית והתפילין מותר וס"ת שמתקלקל אסור ונראה שמה שכתב הנמוק"י בב"ב שאילו היה ראיה לדינם של רבותיו של הריטב"א היה נדחק ליישב שהיה מיישב כמו שיישב הריטב"א שיש לחלק בין אם יתבטל הוא עצמו מהמצוה אז לא נחא ליה ובין אם לא יתבטל הוא עצמו ממצוה שאז נחא ליה למיעבד מצוה בממוניה אכן מאחר שאין ראיה לדינם לא דחק הנמוק"י אכן בדעת רבותיו יש לומר שיש להם ראיה מגמ' פסחים שמצינו שניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה ובדעת הנמוק"י יש לומר שסובר שאינו ראיה שעד כאן לא אמרו נחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה היינו שאדם רוצה להתחייב במצוה ואף להוציא ממון על קיום מצוה יותר משהוא רוצה שאדם אחר יעשה המצוה או שיהיה באופן שאינו חייב במצוה ולכן בשוכר בית בחזקת בזוק מתרצה השוכר גם באינו בדוק כדי להתחייב במצוות בדיקה יותר משהוא רוצה שיתאמת שהבית בדוק ויפטר ממצוה ואין מכאן ראיה שמתרצה אדם שישתמשו בס"ת שלו כדי שהלומד יקיים מצוה והוא יפסיד ממון.

מאחר שהאמת הוא שכל שמתנה ואינו מתקיים התנאי המעשה בטל ואין נ"מ בין התנה לטוב לו או לרע לו בודאי מבטל המקח זולת אם נאמר שמאחר שכל אדם רוצה במצוה אנו תולים שגם הוא רוצה בכל לבו ורק בפה אינו אומר כן ואף שקיי"ל דברים שבלב אינם דברים מ"מ זה דומה לדברים שבלבו ובלב כל אדם שהיו דברים.

י. אבל עם כל זה לא יתכן לומר כך שעין ברש"י ד' ב' "לא מבעי היכא דלא יהבי אגרא לאחרים ובדקי אלא כל איש ואיש בודק את ביתו דלא מצי למימר ליה מקח טעות דאם הייתי יודע שאינו בדוק לא הייתי שוכרו דודאי ניחא לאינש למיעבד מצוה בגופיה ואי נמי היה ידע דלא בדיק לא היה מניחו בכך אלא אפילו באתרא דנהיגי כל בני העיר לשכור בודקין כל איש בביתו דאיכא השתא חיסרון כיס אפילו הכי אי ידע ביה אתמול דלא בדיק לא היה הדר ביה דניחא ליה וכו' והאי דקהדר ביה משום מילתא אחרייתי דאשכח ביתא אחרייתא דשפירא מיניה " עכ"ל הרי נתברר שתולין שאתמול רצה והיום אינו רוצה אבל לו ידענו שאתמול לא רצה היה המקח מתבטל ומעתה איך יתכן שהתנה שעל מנת שהוא בדוק הוא קונה ונאמר שרוצה גם בלא בדוק ואם תאמר שבלב הוא רוצה א"כ למה צריך לומר שעכשיו אינו רוצה נאמר שגם עכשיו רוצה בלבו אלא ע"כ איירי בלא התנה וכן נראה שיש לדייק מלשון הגמ' "המשכיר וכו' בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק מהו מי הוה כמקח טעות או לא" ואם מדובר בהשכיר בתנאי מה יש להזכיר מקח טעות היה צריך לומר מי הוה כלא נתקיים התנאי אלא ע"כ מדין מקח טעות באנו לבטל המקח ולא מדין תנאי ולפי כל זה נראה שלשון הרמ"א שכתב הואיל "והתנה בהדיה" אין הכוונה התנה

ח. ויש לעיין לדעת הסוברים שבמקום שאינו מתקלקל כטלית ותפילין אומרים ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה קשה מה שהוכיח הנמוק"י מהגמ' ב"מ שהמוצא תפילין שם דמיהן ומניחן הרי שכל שלא שם דמיהן אסור להניח ואמאי והרי מותר בטלית ותפילין ותירץ הב"ח שרק באקראי מותר ליקח טלית ותפילין של חבירו אבל בקביעות אסור ולכן באב"ד¹⁴ אם היה מניח התפילין היה מניחם בקביעות שהרי לא ידוע לו זמן שימצא הבעלים ולכן אסור.

ט. נראה שמה שאמרו שהמשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק מקח טעות היינו לא בהשכיר לו בתנאי שבודאי מסתבר שאם התנה ע"מ שהוא בדוק ונמצא שאינו בדוק בטל השכירות רק מדובר שאמר לו שהבית בדוק ולא היה בדוק אינו מקח טעות שאנו תולים שגם אם לא היה בדוק היה שוכרו אכן יש להסתפק אם לא התנה בתנאי אבל אמר הלוקח אני שוכר בית מפני שהוא בדוק אם בזה יתבטל השכירות שהרי ראינו שרוצה בדוק ולא אמרו רק באמר כן המשכיר בזה יש לומר שגם אם לא היה אומר לו כן היה שוכרו ומלשון הרמ"א תל"ז ס"ג "וי"א דצריך להחזיר לו שכר הבדיקה הואיל והתנה בהדיא שיהיה בדוק" נראה שמדובר שהשוכר התנה כן ומ"מ אינו מקח טעות אבל בהתנה בלשון תנאי בזה נראה שהוא מקח טעות שאיך יתכן לבטל תנאי שהתנה בפירוש ואף שמצינו שאומרים בטלה דעתו אצל כל אדם וא"כ נאמר שגם בהתנה בפירוש מ"מ בטלה דעתו אבל סברה זו אינה נכונה שבשלמא אם היה דין שכל הטענה שטוב חל המקח ורע לקונה מבטל המקח היה מקום לומר מאחר שבאמת טוב לאדם שיקיים המצוה וכל אדם רוצה בכך בטלה דעתו שאינו רוצה במצוה והמקח חל אבל

במובן תנאי אלא הכוונה שהזכיר בפירוש שהבית בדוק.

יא. בחו"מ סימן רל"ב ס"ה ראובן שמכר לשמעון בתים שיש לו בעיר אחרת ושמעון ראה הבתים וקודם שגמר המקח נכנסו עכו"ם בבתיים וקלקלו קצת מקומות ועשו הכתלים ועקרו הדלתות הבית והחלונות ורוצה שמעון לחזור בו וראובן טוען שכיון שהוא מום עובר ינכה לו מן הדמים כדי שיחזור הבית לקדמותו ויקיים המקח הדין עם ראובן שהרי בית מכר לו ועדיין נקרא בית וכן מום שאינו בגוף הבית כגון שיש לאחר דרך עליו או אמת המים עוברת עליו מסלק המום והמקח קיים אבל אם המום בגוף הבית כגון שאמר לו שיש לו כותל שלם ונמצא רעוע אינו יכול לבנות לו כותל שלם ^{אוצר החכמה} [שזה כפנים חדשות הגהות מרדכי] ולפי זה יש לעיין במה שפסק הרמ"א ^{24/06/2018} שצריך להחזיר המעות שהוציא על בדיקת חמץ שא"כ שמחזיר המעות אין צריך לטעם שניחא לאיניש למיעבד מצוה בממוניה תיפוק ליה שכך הדין גם בלא היה ניחא ליה לעשות מצוה מ"מ אין כאן מקח טעות מאחר שמנכה לו המעות ויחזור הבית לקדמותו.

יב. ובספר מקור חיים תל"ז סק"ו כתב להסביר הדעה שמחזיר הדמים שמחזיר משום שהנאה למשכיר שמדובר שהשכיר בי"ד ונתחייב המשכיר וכל שהשוכר הוציא ממון חייב המשכיר להחזיר לו מדין נהנה אבל אם השכיר בי"ג בחזקת בדוק אינו חייב להחזיר לו ממון שהרי לא הנאהו למשכיר ובזה תירץ קושית המג"א שהקשה למה בהשכיר בחזקת שיש מזוזה ולא היה פסק הרמ"א שאינו מחזיר לו דמים ובזה מתורץ שהרי לא נהנה המשכיר בזה שקבע השוכר מזוזה שהרי המשכיר פטור משא"כ במשכיר בי"ד שנהנה

המשכיר שהרי אילו לא היה השוכר בדוק היה המשכיר חייב להוציא ממון לשכור לבדוק ע"כ ויש לעיין איך נתחייב למשכיר מדין נהנה והרי זה נהנה וזה לא חסר וקיי"ל שפטור בסימן שס"ג ס"ו שפטור ואף שחסר השוכר שהוציא ממון לשכור מי שיבדוק לו חמץ מ"מ אין זה נחשב כחסר שהרי חייב להוציא הממון עבור עצמו ומה שהמשכיר השכיר בחזקת בדוק בזה הרי אמרו ניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה וא"כ אם נבוא לחייבו מדין נהנה אין כאן חסר והרי זה דומה אילו לא היה בחזקת שבדק ולפי הצד שכתבנו באות ב' שבהשכיר בליל י"ד אין חזקתו בדוק שאין הכל חברין לבדוק מתחילת הלילה ובדקו השוכר אם יכול לתבוע תשלום מהמשכיר לפי הצד שחייב המשכיר לבדוק כיון שנהנה או מאחר שאינו חסר שהרי חייב מחמת עצמו לבדוק שוב אינו יכול לתבוע מהמשכיר מדין נהנה וצ"ע.

יג. ונראה לתרץ מה שהקשינו באות י"א שעד כאן לא אמרו שבאם יש מום עובר אין המקח מתבטל רק במסכים המוכר לתקן אבל כל שאין המוכר מסכים לתקן הבית גם מום עובר מבטל המקח ואף שיכול הקונה לתקן על ידי שישכור פועלים ויחזור ויתבע שכרם מהמוכר מ"מ נראה שנחשב מקח טעות מטעם שאין הקונה רוצה לטרוח לשכור פועלים והוה מקח טעות ועוד נראה שאם הלוקח שכר פועלים אינו יכול לתבוע ממון מהמוכר שהמוכר לא נתחייב לתקן ואם אין המוכר רוצה לתקן אין הלוקח יכול לכופו לתקן רק שאם לא יתקן יתבטל המקח ולכן גם בשכר הלוקח פועלים לתקן אינו יכול לחזור ולתבוע הממון שהוציא מהמוכר וזולת אם יתבע מכח שהנאהו להמוכר שהרי אילו לא היה מתקן היה המקח מתבטל

נמצא שבמה שתיקן הלוקח הנאהו למוכר אכן אם מכר בזול יתכן שאין למוכר הנאה בקיום המקח ואז אינו יכול להכריחו לתקן ולא לתבוע שכר התיקון אם תיקן בעצמו אכן בבדיקת חמץ אינו כן ולעולם אין המקח מתבטל שאין כאן מקח טעות ולכן גם באין המשכיר רוצה לבדוק וכן השוכר אינו בודק אין המקח מתבטל ואם בדק יכול לתבוע שכר הבדיקה מהמשכיר משום שנהנה ואף

בהשכירו בזול מ"מ נחשב נהנה שהרי יכול להכריחו שיבדוק ולא יתבטל המקח שהרי גם בלא יבדוק המקח קיים ולכן אם לא היה אדם רוצה לעשות מצוה בממונו היה מתבטל המקח אם המוכר לא היה רוצה לשכור לבדוק אף שביד השוכר לשכור ולנכות שכרו מדמי השכירות מ"מ אין הקונה מתרצה בכך ונחשב מקח טעות.